

I Lehnsherrens Efterskildis Embedstid (fra 1556 til 64) blev Lehnsherre-Residenten forflyttet, ved Aar 1559, fra Steenvigsholm til Kongsgaarden eller som den den Gang kaldtes Trondhjems Gaard. Det synes saaledes af Grund til at antage, at denne Paabygning skriver sig fra denne Periode. Smidlertid vilde afsøde Justitiarius, Statsraad Rogert vide, at Kongsgaardens nordre Vænge under en af Unionskongerne havde faaet sin nuværende Skikkelse, men kunde ei paavise nogen Hjemmel derfor. Men da man veed, at Carl Knudson af det nordnorske Norge blev hyllet i Trondhjem 1449, efter Afjelsius i hans Sagohæfder 5te Deel Side 147, paa St. Clemensdag d: 23de November; og da man veed, at Christian den Første Aaret efter ligeledes hylledes sammesteds, er der intet urimeligt i, at den nærværende Skikkelse af denne Kongsgaardens Deel skriver sig fra Unionstiden. Den hele nordre Bygnings Overtage har nu følgende Indretning: Over den vestre Deel af Bygningen (Gregoriuskirken) har der været 3de Værelser med hvælvet Loft. Det vestre af disse har eet Vindue mod Nord og har haft eet mod Syd, men dette er nu forvandlet til en Dør, da man ved den paa Grundtegningen ved e synlige Trappe har banet Afgang fra vestre Side og forvandlet hiint Værelse til Forstue. Det midterste Værelse har eet Vindue mod Nord og eet mod Syd (Prospectet o). Her opbevaredes i nogen Tid Kronen med flere Regalier. Paa Væggene saavelsom paa Taghvælvingerne er anbragt Treffomalierier, der forestille Sægere til Hest og Fods, samt Dyr af flere Slags mellem arabeskiartet Lovværk. For omtrent 30 Aar siden skal en thronhjemske Maler (d: Smører) have paataget sig at restaurere disse dengang af Stov og Velde halvt udslettede Malerier. Det er saaledes af deres Charakter umuligt at slutte sig til deres Fødselstid.

Dette Værelse har uden tvivl været indrettet for en fornem Herre, rimeligvis for Lehnsherren eller maaskee for en af de nævnte Konger. Men de maa isaaafald have haft et trangt Logis. Dette kan have foranlediget, at der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede projekteredes, at bygge en ny Commandant-Volsig paa Kongsgaarden. Projektet med Tegninger findes i Rigsarchivet, men udførtes ikke. Dgsaa veed man, at hverken Christian den 4de eller 5te under deres Besøg i Thronhjems beboede Kongsgaarden, som fra en tidligere Periode maa have faaet sit Navn.

Fra dette Værelse kommer man ind i det tredje og østlige af samme Størrelse og Indretning med et Vindue mod Nord og eet (Prospektet p) mod Syd, men uden Malerier eller nogensomhelst Mærkelighed. Herfra stiger man ad 2 Trappetrin op i et mindre Værelse med eet Vindue mod Nord og eet mod Syd (Prospektet q). Her opbevares nogle Faner med Mere uden ringeste historisk Interesse. Fra dette Kammer, der er lige over Indgangsporten, gaaer man ad 8 Trappetrin ned i den østre Bygnings Overetage, hvis Gulv naturligviis er lavere fra Jorden end den vestre Overetages, da denne hviler paa Gregoriuskirkeens høiere Svælvinger. Nu er man i den præsumtive Harald Haardraades Gildesal, hvor Vindeltrappens øverste Aabning sees.

I et Bygningsprojekt af 1764 benævnes denne østre Deel af Bygningen, "Magazinbygningen paa Kongsgaarden." Hvorlangt op i Tiden den har været benyttet dertil, vides ikke, men lige indtil 1826 har den præsumtive Gildesal været Kornmagazin, og den øvrige Deel af denne Etage afbenyttet til Arsenal. I Bygningsprojektet for 1825 foresloges det at anskaffe et større og mere samlet Locale til Arsenalens Beholdninger. Dette udførtes 1826, da man aabnede de tilmurede Vinduer mod Nord, og mod Syd anbragte de 4 nye (Prospektet r), i hvis Sted forhen kun havde været nogle smaae Glugger til tarvelig Belysning af Kornbinjerne. Man tilmurede da tillige den paa Væggen mod Syd anbragte Dor, og borttog den udenfra dertil førende Trætrappe med Udbygning, man aabnede en anden Indgang mod Øst og opførte Steentrappen (Grundtegning og Prospekt s).

Det lange, nyrede Materiahuus, som udgjør den nuværende Kongsgaards vestre Sidebygning, bestaaer af 3de Dele, nemlig:

1. Feldtfløien eller den søndre Deel, hvor Frederik den 5tes Chiffer og Marstallet 1753 er anbragt over Indgangsporten.
2. Vægthuset eller den midterste Deel, da Vægtredskaber til forskjellige Ting's Veining der benyttes og opbevares, hvortil en Port med Olaf Engelbrechtsens Baaben, (Fig. V paa Plade II), hvorom der nedenfor skal nærmere blive talt.
3. Det gamle Arsenal, som udgjør den nordre Deel af Bygningen. I denne Deel har der forhen, maaskee for 70 eller 80 Mar siden, været holdt Guds-tjeneste for Garnisonen. I et Inventarieregnskab fra 1763, for Thronhjems Fæstninger, findes anført under Rubrikken ornamenta ecclesiastica:

"1 Messehagel, 1 Messefforte, 1 Alterbug,
 1 Kalk af Sølvs, vægtig 15 Lod $3\frac{1}{2}$ Lb.)
 1 Dift ligesaa — 4 — $1\frac{1}{2}$ — } af Vagtmesteren annammet."

Senere har der været holdt Gudstjeneste paa Munkholmen for Garnisonen der. Dette er ophørt, da den lille Garnison hver Maaned ombyttes; men ovennævnte Kalk og Dift ere maaskee af Vagtmesteren annammede, for at overflyttes til Brug paa Munkholmen.

Om denne Sidebygning fortæller Sagnet: at der i en af Krigenes mod Sverrig, formodentlig i 1718, skal være skudt fem Kugler i den østre Side af denne Bygning, som rimeligviis ere blevene stikkende paa forskjellige Steder. Til Erindring herom har man ladet male med gul Farve 5 Kugler ved Siden af hinanden, af Storrelse som en 1 eller 2d'ig Kanonkugle, og som sees endnu nederst paa Væggen i den nordre Deel. Rimeligviis ere Kuglerne, under en Hovedreparation af Bygningen, blevene bortrevne uden igjen at være indsatte paa sit Sted.

I Anledning af den ovenfor nævnte Vægtstue med Port, hvorover Olaf Engelbreffsens Baaben, er Følgende at bemærke:

Ved at oprykke de under Vægtstuen værende Kældere, som for et Aarhundrede siden tjente til Opbevaring af Bankens Sølvfond, og som siden have været opfyldte med Brænde og allehaande Udskud, har man fundet de Svælvinger, som Grundtegningen viser. Disse Svælvinger ere viensynligen meget gamle og ingenlunde opførte under Frederik den 5te, hvis Regjeringsaar, som ovenanført, 1753, findes over et Indgang i denne Deel af Bygningen, men tværtimod i hans Tid omkalfatrede og forkvælede. Man maa derfor langt heller antage, at den gamle Erkebisperesidents har ligget her, end der hvor "Brødbageriet" nu er. For denne sidste Formodning har man blot et ubestemt Sagn, men aldeles ingen historiske Data; for den anden Mening tale derimod følgende Omstændigheder:

Peder Clausson, i hvis Tid, der indfalder mellem 1545 og 1633, Erkebispesegaarden endnu maa have været til, beretter i sin Norgesbeskrivelse (Side 77 i Snorreudgaven af 1757) "at Bispegaarden ligger øverst i Byen, og noget derfra Broen over Elven". Denne Bro forte, som det ovennævnte Prospect fra 1674 / saavel som de endnu synlige Levninger af Brokarrene bevise, i Retning fra Nord til Syd over fra Elvemølen tæt ovenfor det nuværende Marineetablisement til Hælgesæter Kloster, i den endnu saakaldte Klosterdal.

Schonning i hans Reise gjennem en Deel af Norge (Side 6) anfører "at de gamle throndhjemske Erkebisper synes en Tid lang der (d: paa Kongsgaarden) at have resideret, eller deres Residentis at have stodt til bemeldte Kongsgaard".

Af samme Forfatters Beskrivelse over Domkirken vil man finde, at han antager denne Kirke i Oldtiden at have staaet midt i Byen. Det er en Kjendsgjerning, at Byens Territorium mod Nord aarlig voxer ved Oporing af den Jord, som Elven fører ud i Fjorden, og som Flod og nordlig Vind skyller tilbage mod Stranden.

Navnet Strandgaden, som rimeligviis ikke er ældre end Byens Omregulering efter den store Brand 1719, antyder, at denne Gade dengang laae ved Stranden d: Fjorden, og at de mellem denne Gade og Fjorden nu værende Avar-taler ere opførte paa den senere oporede Grund. Den Forhoining af Grunden, som endnu viser sig paa Sydsiden af Kongens Gades vestlige Deel (Gjelene) f. Ex. foran Tugthuset og flere Bygninger, og som viste sig paa flere Steder af Gadens østlige Deel f. Ex. lige nedenfor Frue Kirke, indtil en Udjevning for faa Aar siden fandt Sted, i Anledning af Gadens nye Brolægning, gjør det sandsynligt, at den nordenfor Kongensgade beliggende Deel af det nuværende Throndhjem, i det 11te og 12te Aarhundrede har været Fjære eller endog Fjordleie, som efterhaanden er oporet og bebygget, og at Byen dengang ikke har strakt sig længere mod Nord, end til den nuværende Kongensgade (cfr. Klüvers Mindesmærker. Side 40 og 41).

Det er tillige meget sandsynligt, at Nidelven, mod hvis Udsfæringer paa Byens Sydside man i den senere Tid paa flere Steder har søgt at sætte Grændse ved Forpælinger, i gamle Dage har bortskaaet endeel af den throndhjemske Halvø, som dengang kan have strakt sig saameget længere mod Syd, at Domkirken just kom til at ligge midt imellem Elven i Syd og Fjorden i Nord. Endelig er det utvivlsomt, at Byens sydlige Deel forhen har strakt sig længere vestud over Kalvskindet end nu, saa at Kirken har kunnet ligge mellem omtrentlig lige store Dele af Byen ogsaa i Ost og Vest.

Efter disse historiske Data og de dertil knyttede høist sandsynlige For-modninger, vil man vanskeligt kunne antage, at Bisperesidenten har ligget, hvor Brodbageriet nu er; thi dette Sted kan i Peder Claussons Tid vanskeligt have været anset som øverst i Byen.

Bisperesidentens Sted maa derfor søges høiere oppe mod Syd. Om den Bygning, som upaatvivlelig forhen har staaet paa Brødbageriets nuværende Tomt, vil senere blive handlet.

I Kongsgaardens murede vestre Floi findes, som Grundtegningen viser, paa dens østre Side, indad mod Gaardsrummet en Udbygning. Denne er af gammel Muur med Hjørner af hugne Stene, og synes at have været en Afslut, en maaskee med Trapper forsynet Vestibule til en Muurbygning af anseelig Størrelse. I selve den vestre Floi ved t findes den ovenomtalte og paa Plade II Fig. IV afbildede Port. Denne Port, som nu skjules af et Trækluur, der aabenbart i senere Tid er opført paa den nysnævnte Udbygning, fører ind til den nu saakaldte Vægtstue. Under denne massive Bygning finder man de omhandlede Hvelvinger opførte aldeles i Middelsalderens gothiske Stil. Til disse Hvelvinger føre 7 Trappetrin ned fra Gaardspladsen i den nuværende Kongsgaard, ligesom Gulbet saavel i den ovenfor omtalte Gregorius-Kirke, som i Hvelvingerne under det nuværende Arsenal, Fortidens Kongshal, ligger dybere end Overfladen af Gaardspladsen udenfor. Men man kan med Sikkerhed antage, at alle disse Hvelvinger i de respective Bygningers Belmagtsdage ikke have ligget under Jorden, men over hele Grundens daværende Overflade. Man maa nemlig lægge Mærke til, at den nuværende Kongsgaards Gaardsplads har været ved Affald af de Nar efter Nar nedrevne og omkalfatrede Bygninger, samt ved jævnlig Paakjørsel af Tyld, for at danne en jævn, fast og tør Flade. Det er derhos meget muligt, at Grunden oprindeligt har været skraanende nedad fra Kongsgaardens nordlige Floi, og at den har været fast i Nord nærved Domkirken, som uidentivt hviler paa en fra Steenbryggen udlobende, i Elven tæt ovenfor den nuværende Bybro endnu synlig, fordum Skellingarhella kaldet Bjergryg, hvis Tilværelse alene kan forklare, at Elven ikke har banet sig Vej gennem Ishelvolden.

Af disse Grunde kan man ogsaa antage, at de massive Bygninger have sjunket mindre i Nord end længere i Syd. De omhandlede Hvelvinger kunne derfor være komne saameget dybere under Gaardspladsens nuværende Overflade end Gregorius-Kirkens, deels fordi den sydlige Deel af Bygningen har sjunket meer end den nordlige, deels fordi hiin Deel har undergaaet de største og fleste Kalfatringer og derved afgivet den største Mængde Affald, deels endelig fordi der, for

at omskabe den mod Syd heldende Grund til en horizontal Plan, maatte anvendes meest Paafylldning i den sydlige Deel.

Den Omstændighed, at en Bygning af to Etager paa den Grundflade, som nu optages af Vægtstuen og de derunder værende Hvelvinger, vilde være for liden som Residents for Norges mægtige Prælat, der kappedes med Kongen i Hofholdning, beviser Intet mod at Erkebisperesidenten kan have været søndenfor Gregorius-Kirken. Thi det er velbekjendt, at vore Forfædre ikke boede saa rummeligt som vi boe; desuden kan Bisperesidenten gjerne have optaget den hele Længde fra Gregorius-Kirken i Nord og saa langt ad Syd som Kongsgaardens vestre Fløi nu rækker eller endog længere, og den kan derhos have havt Tilbygninger baade mod Ost og Vest.

Efter det saaledes Anførte er det aldeles rimeligt at Erkebisperesidenten har ligget søndenfor Gregorius-Kirken og Gildesalen, og at den gjennem den omtalte Udbygning har havt sin Hovedindgang gjennem den omtalte Port, just der hvor denne endnu findes.

Det staaer nu kun tilbage at omtale, hvilken betydelig Bygning i Fortiden har staaet paa den nu af Brødbageriet optagne Tomt, hvori man ved Bageriets Opførelse, ligesom lige søndenfor samme ved Opgravninger i Vandværkets Tjeneste, har stødt paa stærke Kjelderemure, der gjør Tilværelsen af en betydelig Bygning paa dem utvivlsom. Denne Bygning har uden tvivl været Prædikebrødrenes Kloster. For at hjemle denne Paastand maa følgende Bemærkninger forudskikkes:

At Throndhjem til forskjellige Tider har havt forskjellige og forskjellige beliggende Kongsgaarde, er utvivlsomt. Den ældste af dem, Skulegaarden kaldet, har rimeligviis staaet imellem Raadstue-Alminding og Sagerups-Alminding, efter hvad der senere af Professor Munch fra Kildekrifterne er bleven oplyst. Om den præsumptive Beliggenhed af denne Bygning og Clemenskirken skal i en Anmærkning nedenfor nærmere blive handlet. Ligesaa har formeentlig ogsaa den af Harald Haardraade byggede eller fuldførte Steenhal (nu Arsenal) ligget søndenfor Domkirken.

Den yngste Kongsgaard har derimod uden tvivl ligget der, hvor nu Suttarius Rolfs Gaard og Have findes. At en Kongsgaard engang har ligget nedenfor Domkirken er klart af Sigurd Forsalafars Saga (Nals Snorre 2den

Deel Side 117), hvor det hedder: "at Eystein lod opføre St. Nicolai Kirke i Kongsgaarden", sammenholdt med Hakon Hakonsens Saga (Nass Snorre 3die Deel Side 211), hvor det berettes: "at Skule Jarl gjorde et Høisæde sondenfor St. Nicolai Kirke". Schonning og alle ældre Historiefriivere ere enige i, at Kongestolen stod paa den nuværende Domkirkegaard, der hvor paa Maschii Prospekt af Domkirken som den var 1661, sees en Konge, omgivet af 3de Personer, hvoraf den ene er Prælat, siddende paa en Steen; og hvor Schonning fandt en næsten cirkelrund Tomt af en Bygning, som han antager at have været Kongestolen. Men har Kongestolen staaet der, maa den Kongsgaard, der omgav St. Nicolai Kirke og den sondenfor samme opførte Kongestol eller Høisæde, have ligget nordenfor Domkirken og omtrent hvor Rolles Huus nu er.

Antages en saadan Beliggenhed af den yngste Kongsgaard, bliver det indtil Bished rimeligt, at Prædikebrødrenes Kloster har ligget paa det nuværende Brødbageriets Tomt. Denne Tomt ligger nemlig lige i Vest for Rolles Huus, og adskilles derfra ved Munkegaden, som meget gjerne kan have faaet sit Navn af blint Klosters Munke (sef. Lange om de norske Klosters Historie i Middelalderens 359). Men at Prædikebrødrenes Kloster i Magnus Lagaboters Tid har ligget i Nærheden af den da værende Kongsgaard, og adskilt fra denne kun ved en Alminding, er klart af denne Konges thronhjemske Bylov, hvori det (Side 57 i Byloven hos Paus) hedder, at den patrouillerende Vagt, eller en Afdeling deraf skal "gaae op ad Torvet og den Alminding mellem Kongens Gaard og Prædikebrødrenes Huus vestenfor Kongens Gaard". Denne Forskrift sammenholdt med Bylovens øvrige Bestemmelser om Vagten's Gang og med de endnu bestaaende Localiteter, gjør det indtil Bished sandsynligt, at den yngste Kongsgaard og Prædikebrødrenes Kloster have haft den her antagne Beliggenhed.

Trondhjem i Juni 1847.



paa Uff, samt Dierne og Driftsgerne paa Jord.

Tutulstuen i Renneboe.

T ovennævnte Annex til Melbalems Sogn i søndre Thronhjems Amt er et Fjeld, som kaldes Luffefjeldet. I dette Fjeld boede i gamle Dage en Tutulfamilie. Men hvad enten nu denne var bleven uenig med Bjerghfolket, eller den for Sundhedens Skyld havde faaet Lyst til at boe i en Træbygning, saa flyttede den ud af Bjerget og lukkede efter sig Indgangen med to uhyre Steenheller, som fuldkommen udfyldte Abningen, og som endnu ere at see og kaldes Tutulsdøren.

Familien bestod af tre Tutuler, Døtre, Morhus og Thore samt en Tutulskvinde, som ogsaa hedte Thore. Alle disse vare meget store og kæmpesterke, men derhos godmodige og venneløve Personer. Medens de endnu boede i Fjeldet, havde de til Væge for et Brudepar opreist en Port af to meget store Stene, som de havde haaret et Par Niffelskud fra Fjeldet og nedsat paa Siderne af Veien, som Brudeparret skulde passere. Den ene af disse Stene staaer endnu paa Siden af Veien, og rager, skøndt i ludende Stilling, to Alen over Jorden. Den anden er ved Veiens Udvælselse i den senere Tid bortryddet.

Da de havde flyttet ud af Fjeldet, eller kort førend de flyttede ud — Tiden lader sig overalt ikke saa nøie bestemme — gavede de sig ifærd med at bygge den Stue, som endnu staaer paa Gaarden Uff, omtrent $\frac{1}{8}$ Mil fra deres gamle Bolig i Fjeldet. Denne Stue vidner baade om deres gode Smag og om deres Styrke. Thi, som de følgende Tegninger vise, er Tommeret baade smukt sammenfoiet og udført med pynteligt Snitværk; derhos er Stuen opført af ganske faa men overmaade svære Stokke, hvoraf den nederste endnu, efterat Dyben er bortraadnet, har et Dværmaal af $1\frac{1}{2}$ Alen, og oprindeligviis har været to Alen tyk eller derover. En saadan Bygning kunde disse stærke Folk dog ikke alene uden